

Natuur.ruimte

Nachtvlinders
in de Bospolder

Natuurgebied
Opstalvalleigebied

Project Antwerpse haven
natuurlijker verlengd

Wilde rozen
in de Oude Landen

Crisis

De voorbije maanden verschenen opnieuw alarmerende wetenschappelijke rapporten over de slechte toestand van de biodiversiteit op aarde. De onderzoekers stellen dat biodiversiteitsverlies en klimaatsverandering de grootste (en lastigste) problemen zijn voor een duurzaam voortbestaan van onze aarde. Van de mondiale biodiversiteit, de variatie aan levensvormen op aarde, dreigt een groot deel verloren te gaan.

In het dichtbevolkte Vlaanderen, en in het bijzonder in onze verstedelijkte Antwerpse regio, is dat proces van teloorgang al ver gevorderd. De grote veroorzaker van het verlies aan levensvormen is steeds weer de mens, met zijn permanente behoefte aan ruimte om voedsel te verbouwen, infrastructuur aan te leggen en woonkernen te bouwen.

Is dat verlies aan biodiversiteit eigenlijk erg? Het lijkt bijna een ongepaste vraag in een tijd waarin onze samenleving op haar grondvesten daverd door een wereldwijde financiële en economische crisis. Het is waar dat het geleidelijke, mondiale verlies aan planten en dieren minder acute en directe problemen voor ons Vlamingen oplevert dan een fors tekort op de begroting de komende jaren of alweer een bedrijf dat de deuren sluit.

Maar op langere termijn zullen de gevolgen van een drastisch verlies aan biodiversiteit veel ingrijpender zijn. De natuur met al zijn soorten is, veel meer dan wij in ons dagelijks leven ervaren, de basis voor de menselijke samenleving. Aantasting van ecosystemen en de verscheidenheid van soorten kan allerlei nadelige effecten hebben, bijvoorbeeld op (vaak weinig zichtbare) processen als bloembestuiving, zaadverspreiding, waterzuivering en bodemvorming. Een fenomeen dat 'ecosysteemdiensten' wordt genoemd.

Wie hiervoor de ogen sluit, werkt impliciet mee aan de volgende mondiale catastrofe, namelijk de biodiversiteitscrisis. Een crisis die, zo menen specialisten, nog veel ingrijpender zal zijn dan de huidige.

Het is dus goed dat wij in Vlaanderen een beleid hebben waarmee we ons steentje bijdragen aan het beschermen van de mondiale

biodiversiteit. Dat beleid is er echter niet zonder slag of stoot gekomen en Natuurpunt is van mening dat een voortvarender aanpak van het natuurbeleid in Vlaanderen cruciaal wordt.

Natuurpunt zal dan ook alles op alles zetten om de nieuwe Vlaamse regering te overtuigen dat een krachtig natuurbeleid in Vlaanderen meer dan ooit noodzakelijk is. Voor nu en vooral ook voor later.

Stefan Versweyveld
voorzitter

In dit nummer

Edito	2
Natuur.winkel	3
Natuurstudie: Nachtvinders in de Bospolder	4
Natuurgebied: Opstalvalleigebied	6
Natuur.actief: Zomerse werkdagen	8
Natuur.project: De Antwerpse haven natuurlijker	10
Vergeet niet te genieten	12
Natuur.beweging: Vlinder mee	14
Natuur.beweging: Nacht van de Vleermuis	15
Snor: Wespen	16
Natuur.beweging: Opstart nieuwe kern	18
Vergeet niet te genieten	20
Brandpunt: Wilde rozen in de Oude Landen	24
Natuur.project: Natuurtuin	26
Natuur.agenda	28
Colofon	30
Reclame	31
Midzomerfeest Bospolder	32

Groot koolwitje.
Foto: Jonny Verheyden, FFFS.

Zomer... heerlijk genieten...

Hubert Michielsens

Tijd voor vakantie en tijd voor natuur maar vooral een geweldige tijd voor allerlei vliegers en fladderaars die van de warme zomer houden: vlinders, hommels, bijen en ook die merkwaardige vliegende zoogdieren, geheimzinnige verschijningen bij valavond...

Om je wandelingen in de natuur extra boeiend te maken hebben we in onze natuur.winkel een aantal leuke boeken klaar liggen. We denken natuurlijk ook aan de acties "Vlinder mee" en de "Europese Nacht van de Vleermuis" in augustus. Kom alvast een kijkje nemen. We beschikken ook over de nodige loopjes om insecten van nabij te bekijken.

Vlinders in de tuin is niet, zoals de titel suggereert, een boek alleen over vlinders maar een boek voor ieder die er plezier aan beleeft te zien wat er zoal van kleine dieren rondvliegt in de tuin. Het toont ons hoe we onze tuin hiervoor kunnen aanpassen en zodoende meewerken aan het herstellen van de biodiversiteit. Wanneer er veel natuur verdwijnt, kan elke tuin een belangrijk leefgebied zijn voor vlinders, libellen, zweefvliegen, enzovoort. Tuinen kunnen ook een schakel vormen tussen leefgebieden en zo de overlevingskansen voor vele soorten verbeteren. Achteraan in het boek vinden we handige

tabellen met soortenlijsten, bloeitijden, vliegtijden, titels voor verdere lectuur, adressen en dergelijke meer. Ledenprijs € 9.

ANWB Veldgids Insecten

beschrijft meer dan 240 soorten insecten in detail, telkens met een mooie kleurenfoto en met aanvullende tekeningen. De beschreven soorten zijn een selectie van de opvallendste en gemakkelijkst herkenbare soorten. Dag- en nachtvlinders zijn niet opgenomen maar wel een aantal ongewervelde dieren zoals spinnen en hooiwagens. Ledenprijs € 13,50.

Veldgids Dagvlinders is de meest complete gids voor dagvlinders voor Noordwest-Europa. Iedere liefhebber kan met behulp van deze gids bijna 150 soorten op naam brengen. De gids geeft naast een beeld van boven- en onderzijde van de vlinder ook informatie over vliegtijd, zeldzaamheid, rupsen en andere

veldaspecten. Nog één exemplaar verkrijgbaar in onze winkel tegen ledenprijs € 23,40. De nieuwe uitgave van deze gids **De nieuwe veldgids dagvlinders** kan besteld worden en kost € 31,50.

Vleermuis - Dieren om ons heen is een boek bestemd voor de jonge natuurliefhebber. Uiteraard is dit geen gids voor het determineren van soorten maar de auteur vertelt ons hoe en waar vleermuizen leven. Hoe ze aan hun kostje komen, hoe ze overwinteren, hoe het zit met de pasgeboren vleermuisjes, waarom vleermuizen ook bedreigd zijn en nog veel meer. Mooie illustraties en leesbare teksten. Ledenprijs € 10,80. Over vleermuizen hebben we ook nog een educatief pakket beschikbaar tegen € 2,50.

Natuur.winkel

Steenstraat 25, 2180 Ekeren,
tel. 03-541.58.25, e-mail:
antwerpennoord@natuurpunt.be.
Van maandag tot en met vrijdag
open van 10 tot 17 u.

Bospolder vol met hyena's, dromedarissen en huismoeders

Bram Vogels en Guido De Prins

Verbaasd? *Het is anders niet zo verwonderlijk, we hebben het namelijk niet over wilde beesten maar over nachtvinders. Vorig jaar hielden we voor het eerst inventarisatieavonden om de soortenrijkdom van de Bospolder te ontdekken.*

Nachtvinders

De soortenrijkdom aan dagvinders in Vlaanderen is relatief beperkt en met 48 soorten heb je het maximum bereikt. In Vlaanderen komen daarentegen ruwweg 500 soorten macro-nachtvinders en ook nog eens zoveel micro-nachtvinders voor. Deze onderverdeling is niet wetenschappelijk maar berust eerder op de grootte van de vinders. Het overgrote deel van de macro-nachtvinders is op zicht te determineren, terwijl de micro-nachtvinders meestal met de microscoop moeten worden onderzocht. Deze laatste zijn dan van enkele millimeters tot één à

Rupsen (hier nachtpauwoog) zijn ook overdag waarneembaar. Foto: Walter De Ceuster.

twee centimeter groot. Sommige leven enkel in een zeer specifiek biotoop zoals heide of moeras, andere vliegen bijna overal rond. In een gevarieerd gebied kunnen we ongeveer 600 tot 800 soorten nachtvinders tellen. Veel hangt immers af van de voedselplanten voor de rupsen.

Inventariseren

Om nachtvinders te inventariseren, moeten we manieren vinden om ze te kunnen waarnemen. De gemakkelijkste zijn de dagactieve soorten. Die kan je, zoals de naam al doet vermoeden, overdag waarnemen. Maar het overgrote deel van de nachtvinders is vooral 's nachts actief. We werken met verschillende methoden om deze dieren te lokken. De eerste is met 'smeer'. Smeer is een brouwsel waarvan de samenstelling wel wat wijzigt, maar de basisingrediënten zijn alcohol en suiker. Dit brouwsel wordt op boomstammen gesmeerd waarop de nachtvinders dan afkomen. Een andere methode en de meest spectaculaire is door gebruik te maken van lampen, namelijk kwikdamplampen. Door het UV-licht dat deze lampen

Ligusterpijlstaart. Foto: Guido De Prins.

uitstralen, worden de nachtvinders van ver aangetrokken. Na de installatie is het gewoon wachten op de nachtvinders en genieten van de kleurenpracht wanneer ze zich neerzetten op het witte laken.

Resultaten

In 2008 zijn er vier daginventarisaties en dertien nachtinventarisaties geweest. Hierbij werden 1.855 exemplaren waargenomen van 188 soorten. Als klap op de vuurpijl werd tijdens de inventarisatie nog een nieuwe soort schietmot voor België ontdekt. Op zich dus een zeer goed resultaat voor het eerste jaar, zeker wanneer rekening wordt gehouden met het minder goede jaar voor nachtvinders. Enkele van onze grootste en mooiste nachtvinders werden waargenomen tijdens deze inventarisaties. Reeds met de allereerste nachtelijke vangst werd een vrouwtje nachtpauwoog gevangen. Op zich een relatief algemene soort op heideterreinen, maar in een moerasgebied zoals de Bospolder was de verschijning een verrassing.

Nachtvlinderavond

Omdat niet alle soorten even gemakkelijk te determineren zijn, organiseren we een nachtvlinderavond waar we Guido De Prins van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie (VVE) zullen vergezellen tijdens een inventarisatieavond, op voorwaarde dat het warm genoeg is en er niet teveel wind staat. Deze inventarisatieavond vormt de uitgelezen kans om de kunst van het determineren te leren van specialisten en zelf de ongelooflijke diversiteit aan soorten en kleurenpracht te aanschouwen. De inventarisatie gaat door op **vrijdag 26 juni** aan de kijkhut in de Bospolder niet ver van de parking van de Ekerse putten en start om **22.30 u.**

De ligusterpijlstaart is nog zo'n reus onder de nachtvlinders. Deze opvallende soort wordt tot tien centimeter groot. Verder werden zeldzame soorten waargenomen zoals de witvlekbosrankspanner, gevlekte winteruil, vale duinrietboorder, ...

Inventariseren met een kwikdamplamp. Foto: Guido De Prins.

Vrouwtje nachtpauwoog. De antennes zijn in tegenstelling tot die van het mannetje (zie andere foto) niet geveerd. Foto: Walter De Ceuster.

Maar het moet natuurlijk niet altijd zeldzaam en fel gekleurd zijn om mooi te zijn. Van zodra je beter naar de tekening kijkt zal je

versteld staan van de complexe structuren en de verschillende variaties bruin die bestaan.

Mannetje nachtpauwoog. Foto: Walter De Ceuster.

Boeken en meer info

In de natuur.winkel kan je boeken over nachtvlinders vinden. **Nachtvlinders in beeld** van Frank Bos is een eenvoudig boekje waarin een dertigtal nachtvlinders worden beschreven, die ook overdag vaak actief zijn. Ledenprijs: € 4,50. Wie meer geïnteresseerd is, kan het prachtige boek **Nachtvlinders** van Waring en Townsend bestellen. Ledenprijs: € 36. De website (www.phegea.org) van de VVE biedt ook een massa informatie.

Het Opstalvalleigebied

Kathleen Quick

De eerste inrichtingswerken aan het Opstalvalleigebied zijn voltooid. Anderhalf jaar geleden kondigden we in Natuur.ruimte de start van de werken van de eerste fase van het Opstalvalleigebied aan. Nu die werken achter de rug zijn, brengen we graag nieuws uit dit prille natuurgebied.

Van ontwerp tot inrichting

Sinds de aanleg van het Deurganckdok is er heel wat veranderd aan de manier waarop men in de haven van Antwerpen met natuur omgaat. Men is afgestapt van het oude model dat voorzag in afzonderlijke compensatie voor elk belangrijk natuurplekje dat voor

economische doeleinden werd ingenomen. De nieuwe aanpak is gebaseerd op het pro-actief ontwikkelen van robuuste natuur om alzo de gunstige staat van instandhouding van de Europees beschermde habitats en soorten te verzekeren. Op die manier kunnen toekomstige compensatienoden vermeden worden.

In het opgespoten terrein werden depressies aangelegd, die zullen evolueren tot open water met rietmoeras, een ideaal broedgebied voor de roerdomp.
Foto: André D'Hoine.

Het uitgegraven zand werd gebruikt om de bufferdijk te verhogen zodat de natuur optimaal kan ontwikkelen. Foto: André D'Hoine.

Doelstellingen

Om te weten wat nu precies de gunstige staat van instandhouding betekent, worden er doelstellingen voor de natuur in het havengebied opgesteld. Waar wil men naartoe op vlak van natuur? Vervolgens vertaalt men die doelstellingen (aantallen individuen van een bepaalde soort) naar oppervlaktes van een bepaald soort habitat. Voor het Opstalvalleigebied werden deze doelstellingen opgesteld voor het gehele gebied. Maar vanwege een deadline voor de realisatie van het AMORAS-project (mechanische slibontwatering van baggerslib), werd de eerste fase al ingericht en werd een deel van de opgestelde doelstellingen hieraan verbonden. Het gaat hierbij onder andere om rietvogels zoals de blauwborst en de rietzanger en eenden zoals de krakeend en de kuifeend. Deze eerste fase is ondertussen ingericht; tijd dus om na te gaan of de beoogde doelstellingen effectief worden gehaald (zie kadertekst).

Wat vliegt er nu rond?

Een gloednieuw natuurgebied in onze streek trekt natuurlijk heel wat kijklustigen aan. Dankzij de

Monitoring

Om te kunnen aantonen dat de inrichting de beoogde doelstellingen haalt, dient het gebied gemonitord te worden. Dat wil zeggen dat enkele personen het gebied op geregelde tijdstippen intrekken en de aanwezige vogelsoorten noteren via een strikte handleiding. Naast het tellen van de aanwezige vogelfauna, wordt op verschillende plaatsen het waterpeil opgemeten via enkele peilbuizen. Ook wordt er gezocht naar de aanwezigheid van vleermuizen en rugstreeppadden. Wie graag een keertje meeloopt om wat bij te leren, kan contact opnemen met het Natuur.huis, tel: 03-541.58.25 of via e-mail naar de vogelwerkgroep, vogelwerkgroep@antwerpennoord.be

*Fase één van het Opstalvalleigebied sluit naadloos aan op het Reigersbos.
Foto: André D'Hoine.*

nieuwe website voor het invoeren van waarnemingen wordt snel duidelijk dat er niet alleen veel mensen naar het gebied komen kijken, maar dat er ook al heel wat natuurwaarde aanwezig is. Enkele grepen uit het aanbod: op dit moment is er nog steeds een groepje kluten in het gebied present. Trouwe gasten zijn onder andere bergeenden, wintertaling en een beperkt aantal blauwborsten. Voor een volledige soortenlijst kan je terecht op de website van de vogelwerkgroep (www.antwerpennoord.be/vogelwerkgroep) en dan doorklikken naar waarnemingen.

Plannen voor de toekomst

In de afbakening van het zeehavengebied met een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan zal ook het overige (en grootste) deel van het Opstalvalleigebied (gelegen tussen de Antwerpsebaan en de snelweg A12) herbestemd worden van

zone voor sliblagunering met nabestemming buffergebied, recreatiegebied en (een klein deel) agrarisch gebied naar natuurgebied. Vermits bijna alle percelen in deze tweede fase privaat eigendom zijn, moeten ze eerst aangekocht worden (al dan niet via onteigening) en moet met een flankerend beleid compensatie of grondruil voor de pachters voorzien worden. Pas nadat alle percelen in eigendom van het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen of het Agentschap voor Natuur en Bos zijn, kan gestart worden met de realisatie op het terrein. Het zal één van de eerste opdrachten voor de nieuwe Vlaamse Regering zijn om dat gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan in procedure te brengen.

Eén ding is wel duidelijk. De inrichting van de tweede fase wordt dringend als Infrabel (de spoorwegen) met de uitbreiding van het rangeerstation in het

Binnenmoeras wil starten of bij de uitbreiding van de Main Hub en de bouw van het bijhorende Freight Village ter hoogte van de Verlegde Schijns. Als deze werken bovenaan het verlanglijstje van Infrabel komen, wordt de natuurcompensatieplicht belangrijk. De uitbreidingswerken kunnen pas starten nadat de natuurcompensaties in tweede fase van het Opstalvalleigebied gerealiseerd zijn.

*Een deel van de tweede fase, dat nu nog volledig in landbouwgebruik is.
Foto: Guy Leys.*

Alle hens op 't veld... de zomerwerkdagen komen er weer aan

Tekst en foto's: Guy Leys

De lente brengt volop kleur en muziek in het landschap. De natuur piekt. Voor natuurliefhebbers zijn het mooie dagen. En dat alles krijg je zomaar vanzelf en voor niets. De natuur weet zich zelf wel te beredderen. Zo hoort het immers toch?

Nietsdoen moet weliswaar het uitgangspunt zijn van de terreinbeheerder, maar in veel gevallen is dat echter geen optie. Heidevelden en bloemenrijke hooilanden zijn typische voorbeelden van biotopen die door de mens zijn gecreëerd en die de mens in stand moet houden.

Anders verbossen of verruigen deze biotopen met het verlies van heel wat biodiversiteit tot gevolg. Dat is werk voor de zomermaanden. We maaien hooilanden en heidevelden en voeren het maaisel af. Maaien is noodzakelijk om licht, de energiebron van alle planten, tot

aan de bodem te brengen en om het opgroeien van struiken en bomen te vermijden. Het afvoeren van maaisel is belangrijk om de ophoping van voedingsstoffen te vermijden. Op die manier vervalsen we eigenlijk de concurrentieverhouding in de vegetatie ten voordele van de vele zwakkere soorten.

Op hulp van de kabouters kunnen we daarbij echter niet rekenen. Als we deze rijkdom willen behouden, zullen we het zelf moeten doen. Daarom deze oproep om in de zomermaanden (opnieuw) deel te nemen aan de natuurbeheerdagen van Natuurpunt. Meewerken aan natuurbeheer is niet alleen zinvol, maar kan ook heel prettig zijn. Alles is goed, niets moet immers. Wil je wat kilo's kwijt, trek dan niet naar de gym, maar kom ze op een natuurbeheerdag uitzweten. Wil je je gewoon wat ontspannen, dan is dat even goed. Ieder draagt zijn steentje naar best vermogen bij. Het is ook een ideale gelegenheid om iets bij te leren over natuurbeheer en nieuwe mensen te leren kennen. Als je niet de hele dag kan meewerken:

Het vooraf gemaaide en gedroogde hooi wordt bij elkaar gereven.

Daarna wordt het hooi met rieken opgeraapt en in een kar gelegd.

11 juli Hooifeest met BBQ, een aanrader!

Op zaterdag 11 juli organiseren we, voor de vierde keer al, het hooifeest op de Oude Landen. Op die dag wordt namelijk het 'groot orchideeënveld' opgeruimd. Daar hebben we veel volk voor nodig en daarom is het een ideaal moment om af te sluiten met een gezellige barbecue. Een week van te voren wordt het veld gemaaid en als de weergoden ons gunstig gezind zijn, is het maaisel droog als we het afvoeren. Dat is geen overbodige luxe, want het afvoeren gebeurt voor honderd procent met mankracht. We geraken niet met een tractor op het veld. Met rieken, draagberries en een handkar wordt al het materiaal van het veld gezeuld.

Maar het resultaat mag er zijn. Het veld is de vaste standplaats van ruim zeven orchideeënsorten. Heel dynamisch ook. Het ene jaar staat het veld vol vleeskleurige orchissen, het jaar daarop stikt het er van de grote keverorchis.

De werkdag begint, zoals alle andere, om 9.30 u aan de loods van Natuurpunt aan de Donkweg in Ekeren. Kom je later, volg dan de Natuurpunt-wegwijzers naar de werkplek. Om 18 u moeten we zeker terug aan de loods zijn, want dan start de barbecue.

De barbecue is niet alleen voor de medewerkers van die dag. Al onze helpers zijn welkom. Dus ook als je die dag niet komt werken op de Oude Landen, aarzel dan niet om gezellig mee te komen eten. Inschrijven is noodzakelijk. Meld ons op het Natuur.huis dat je mee komt genieten (tel. 03-541.58.25 of mail antwerpennoord@natuurpunt.be).

geen probleem, je bent van harte welkom en de Natuurpunt-wegwijzers wijzen je de weg naar de werkplek.

Hopelijk tot ziens op onze werkdagen.

Werkagenda

In de **Oude Landen** wordt er gewerkt op de volgende **zaterdagen: 13 en 27 juni, 11 en 25 juli, 8 en 22 augustus en 5 september**, telkens van **9.30 u tot 17 u**. Ook op andere dagen wordt er in de Oude Landen gewerkt. Als het hooiweer is, moet er gehoooid worden. Wil je op de hoogte worden gebracht van extra werkdagen, geef dan je contactgegevens op in het Natuur.huis.

Door al te bar weer of andere omstandigheden kan een werkdag altijd worden afgelast. Dus als je echt zekerheid wil, neem dan vooraf contact op met het Natuur.huis.

Ontspannen en genieten van de natuur met de familie – dit kan op een werkdag in **'t Asbroek**. Graag ontvangen wij je op **zaterdag 13 juni** van **13.30 u tot 16.30 u** als natuurliefhebber in het natuurgebied 't Asbroek in Schoten om de handen uit de mouwen te steken. Het wandelpad vraagt onderhoud: herstellen van bruggetjes en maaien van de kanten. Door het terugdringen van de rododendron zullen de kruidgewassen terug hun kopje laten zien en uitgroeien tot een volwaardig gewas. Wij zorgen voor de nodige gereedschappen voor het werk en voor soep en frisdrank voor de mensen. Breng je familie mee. Trefpunt: ingang 't Asbroek in de Asbroeklaan 53 te Schoten.

Behalve werken is er natuurlijk ook tijd voor verpozing en gezellig samenzijn.

Project de Antwerpse haven natuurlijker verlengd

Kathleen Quick en Peter Symens

Het project 'de Antwerpse haven natuurlijker' nog aan jullie voorstellen, hoeft waarschijnlijk niet meer. Onlangs heeft het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen het project dat in 2001 gestart is met nog eens drie jaar verlengd. Aangezien een nieuwe fase in dit project van start is gegaan, zetten we het een en het ander nog eens op een rijtje.

Korte stand van zaken

Het plan-MER voor de afbakening van de Antwerpse haven is conform verklaard. Het nieuwe soortendecreet werd door de Vlaamse regering principieel goedgekeurd. De doelstellingen

voor het netwerk van ecologische infrastructuur in de Antwerpse haven werden door de experts onderschreven. Alle ingrediënten zijn aanwezig om een concreet soortenbeschermingsprogramma voor het havengebied uit te werken.

De slikken en schorren grenzen aan de haven. Foto: Rafaël Delaedt.

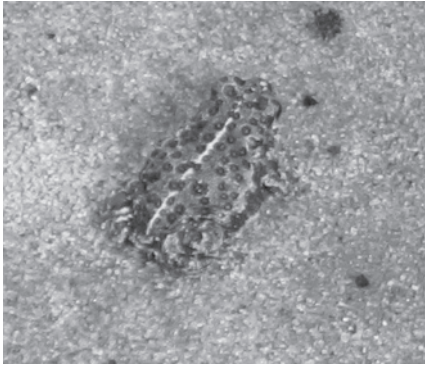
Tafeleend. Foto: Bram Vogels.

Soortenbeschermingsprogramma

Wat betekent dit eigenlijk? Dit nieuwe instrument laat toe om voor een groep van specifieke doelsoorten die in een ecologisch samenhangend gebied voorkomen, al de nodige beheermaatregelen te bundelen om de instandhouding van hun populaties in dat gebied te verzekeren. Wij zullen dit nieuwe instrument dan ook aanwenden om het netwerk van ecologische infrastructuur in het havengebied in te zetten voor de bescherming voor alle havenspecifieke soorten.

De volgende drie jaar

Tijdens elk werkjaar zullen concrete inrichtingsplannen uitgewerkt worden voor een aantal deelgebieden van het netwerk van ecologische infrastructuur. Uiteraard stopt het niet met het inrichten van deze gebieden. Om de doelsoorten en hun habitats in stand te houden, is een aangepast beheer noodzakelijk. En om aan te tonen dat de vooropgestelde doelstellingen worden gehaald, is

Rugstreeppad.

Foto: Rafaël Delaedt, FFFS.

een goed uitgewerkt monitoringsprogramma onmisbaar. Maar laat ons niet op de zaken vooruitlopen. Stap één is en blijft nog steeds het daadwerkelijk realiseren van een optimaal netwerk van ecologische infrastructuur in het havengebied, bestaande uit grote kerngebieden en kleinere stapstenen, onderling verbonden door corridors.

Plannen voor 2009

Wat willen we dit jaar nog realiseren op rechteroever? Ten eerste is het de bedoeling om de inrichting van de broedplaats voor zwartkopmeeuwen af te werken. De grondwerken zijn reeds

uitgevoerd, maar er moet nog een stuw worden geplaatst om de waterhuishouding te kunnen regelen. Verder zal er ook gekeken worden of er eventueel bijkomende maatregelen nodig zijn om het gebied voor het broedseizoen van 2010 zo optimaal mogelijk in te richten. Misschien moet er worden ingezaaid of eerder gemaaid?

Momenteel wordt in het havengebied fors geïnvesteerd in het aanleggen van veilige fietspaden. Dit jaar wordt een deel van de Noorderlaan aangepakt. Het fietspad wordt hier gescheiden van de baan opnieuw aangelegd. Het ecologisch beheer van de brede bermen langs dit fietspad en de aangrenzende gebieden kunnen ervoor zorgen dat deze corridor optimaal kan functioneren als verbinding tussen de Bospolder en het Ekers Moeras, de Grote Kreek en de Kuifeend.

In het plan-MER van het strategisch plan van de haven wordt ook het gebied De Zouten aangeduid als permanente

ecologische infrastructuur. In dat kader zullen we in het eerste werkingsjaar ook dit gebied extra onder de loupe nemen en een visie uitwerken over hoe dit gebied het best kan ingericht en beheerd worden om maximaal bij te dragen aan de natuurdoelstellingen van het havengebied.

Help je mee als vrijwilliger?

Aangezien het grondgebied van de haven enorm uitgestrekt is en er nog veel meer fauna en flora aanwezig is dan je wel zou denken, kunnen we steeds vrijwilligers gebruiken die ons helpen. Niet alleen om zelf de handen uit de mouwen te steken tijdens werkdagen, maar ook om allerhande waarnemingen te verzamelen. Dat we immers nog steeds zaken over het hoofd zien, bewijst de vondst van een levendbarende hagedis in de bermen van de Noorderlaan, vorig jaar in september. Dankzij de nieuwe databank van Natuurpunt is het doorgeven van je waarnemingen nog veel makkelijker geworden. Begin juni plannen we een nieuwe infovergadering over het project 'de Antwerpse haven natuurlijker'. Een datum wordt nog gezocht. Deze zal worden meegedeeld via de Natuur.link.

Levendbarende hagedis.

Foto: Rafaël Delaedt.

Slobeend. Foto: Bram Vogels.

Word zonneseik via Natuurpunt

Koen Vanaghtmael

"Ik droom van een wereld waarin elke dakpan een zonnepaneel is. Wij Belgen zouden de zonnepaneelsjeiks van de wereld kunnen worden," liet Nic Balthazar enkele maanden geleden optekenen in De Morgen. Dat vinden wij ook. Daarom lanceert Natuurpunt de actie 'zonnen voor meer natuur'. Zonnepanelen waren al goed voor het klimaat en voor jouw portemonnee. Ze zijn nu ook goed voor de natuur.

Op dit dak staan al zonnepanelen. Binnenkort ook bij jou? Foto: Guy Leys.

Actie!

Volgens het IPCC (Internationaal Panel van Klimaatwetenschappers) moeten er in de komende jaren verregaande maatregelen genomen worden om de CO₂-uitstoot te verminderen. Anders zou de klimaatverandering wel eens oncontroleerbaar kunnen worden.

Minstens even belangrijk daarbij is dat we allemaal iets moeten en kunnen doen. Klimaatverandering is niet het probleem van 'de industrie' of 'de transportsector' of 'de veeteelt'. Nee, ook de Vlaamse gezinnen – wij allemaal dus – dragen in belangrijke mate bij aan de Vlaamse CO₂-uitstoot. En anders dan de uitstoot van de bedrijven en landbouw daalt die niet echt. Integendeel.

Besparen...

En toch kan het anders. In de eerste plaats door minder te verbruiken: energiebesparing dus. Betere isolatie, de thermostaat een graadje lager zetten, de auto langs de kant laten staan, ... En in tijden van stijgende energieprijzen is dit al lang geen zaak meer van idealisme, maar steeds vaker big business. Wie nog op zoek is naar tips kan altijd terecht op www.energiesparen.be.

... en groene energie

Maar besparen alleen zal niet volstaan. Experts zijn het erover eens dat we dringend onze energiebevoorrading moeten herbekijken. Weg van de fossiele brandstoffen. We moeten resoluut de kaart trekken van nieuwe technologieën en hernieuwbare energie.

Die transitie is niet alleen een zaak van de 'groten der aarde'. Ook gezinnen kunnen hun steentje bijdragen. In de eerste plaats door over te schakelen op groene stroom. Dat is wellicht de gemakkelijkste maatregel om jouw eigen uitstoot naar beneden te halen. En bovendien geef je op die manier een duidelijk signaal aan de overheid en aan de energieproducenten. Heb jij nog geen groene stroom? Kijk dan snel eens op www.greenpeace.be/groenestroom.

Zonne-energie

Wie nog een stapje verder wil gaan, kan ook zelf investeren in zonnepanelen of zonneboilers. Door allerlei stimulerende maatregelen (subsidies, aftrekbaarheid van de belastingen, groene stroomcertificaten, ...) wordt dit voor steeds meer mensen haalbaar.

Op dit moment is de terugverdientijd vijf à zes jaar! Daarna maak je nog decennia je eigen groene stroom. Gratis! Wat in tijden van stijgende energieprijzen best welkom is. En bovendien geeft de Vlaamse regering je tot 20 jaar na de plaatsing 'groene stroomcertificaten': een bewijs dat jij groene stroom produceert. Het systeem is zo opgezet dat die groene stroomcertificaten verhandelbaar zijn, en je die dus kan verkopen. Dat levert jou dus 20 jaar lang inkomsten op. Als je de zonnepanelen nog dit jaar installeert, krijg je maar liefst € 450 per 1000 kWh gedurende 20 jaar.

Hoe begin ik daaraan?

Heb jij ook al overwogen om zonnepanelen te plaatsen? Maar is het er om welke reden dan ook niet van gekomen? Of had je er eigenlijk nog niet bij stil gestaan, maar spreekt het jou wel aan? Of wil je gewoon wat meer weten over de mogelijkheden en de voorwaarden? Wel, in al die gevallen kan Natuurpunt jou helpen.

Natuurpunt lanceerde vorig jaar haar project 'Zonnen voor meer natuur'. Op onze website

www.natuurpunt.be/zonnen

geven we uitleg over zonneënergie, en over het plaatsen van zonnepanelen.

Aankopen via Natuurpunt

Maar er is meer. We sloten ook een samenwerkingsovereenkomst met Linea Trovata SunTec NV, een installateur van zonnepanelen. Wie via deze commerciële partner bestelt, kan rekenen op zeer degelijke kwaliteit, een zeer scherpe prijs en op hulp bij de administratieve afhandeling. Ideaal dus voor wie door de bomen het bos niet meer ziet. Bovendien doe je op die manier ook een goede zaak voor de natuur: want per klant die wij aanbrengen, krijgen we nog een commissie voor aankopen. Ook daarover lees je alles op de website **www.natuurpunt.be/zonnen**.

Infoavonden zonnepanelen

Als lid van Natuurpunt krijg je een mooie korting op de aankoop van zonnepanelen bij Linea Trovata SunTec NV. Veel mensen stellen zich nog steeds de vraag of dergelijke installatie voor hen technisch mogelijk is en of het de investering wel waard is?

Natuurpunt Antwerpen Noord organiseert daarom twee informatieavonden over zonnepanelen waar je op al je vragen een antwoord krijgt!

Infoavond zonnepanelen in **Brasschaat**, zaal Ons Middelheem, Bredabaan 425, 2930 Brasschaat op **dinsdag 23 juni om 20 u**.

Infoavond zonnepanelen in **Antwerpen**, ontmoetingscentrum Het Stadsmagazijn, Keistraat 5-7, 2000 Antwerpen, **woensdag 24 juni om 20 u**.

Zomerse ontdekking in diverse gebieden

Tijdens de zomermaanden bezoeken we iedere dinsdagavond in juli en augustus mooie en waardevolle gebieden uit onze regio. Deelname is gratis en iedereen is welkom om op een interactieve manier mee te genieten van al wat leeft in onze prachtige natuur.

Dinsdag 7 juli: Ekerse Putten – Onder water gehaald, boven water gekeken. Om **19.30 u** verzamelen we aan de kant van het Muisbroekbos (toegang langs de Vierkerkenstraat, over de voetgangersbrug, naar de strook tussen de grote en kleine put). Duikers halen voor ons dieren en planten boven water (en zetten ze nadien terug) zodat we kunnen kennismaken met het verborgen onderwaterleven.

Dinsdag 14 juli: Dit bezoek aan **Noordheuveld en De Kuyck** heeft een zeer gevarieerd karakter en brengt ons zowel door bossen en weiden als heidelandschappen. Trefpunt: om **19.30 u** aan ingang domein, Parking Ertboringenweg, Gooreind, Wuustwezel.

Dinsdag 28 juli: Poëzie op de Boterberg, een natuurlijk privé-domein. Afspraak om **19.30 u** aan 't Kerkske, Kapelsestraat 182 in Kapellen.

Dinsdag 4 augustus: Cultuur en natuur hand in hand. Dat deze twee elementen perfect samengaan, bewijst het **park Bouckenborg** elk jaar opnieuw. Terwijl in en rondom het kasteel allerlei culturele activiteiten plaatsvinden, blijft het omliggende domein van 18 ha beschikbaar voor de natuurliefhebber. Trefpunt: om **19 u** ingang park Bouckenborg, Bredabaan 561, Merksem.

Dinsdag 11 augustus: Op de grens van Schilde en Oelegem ligt het provinciedomein **Vrieselhof**. In augustus vinden we daar de zomerkruiden volop in bloei. We spreken af om **19 u** aan de parking Vrieselhof, Schildesteeweg 79 in Oelegem.

Dinsdag 18 augustus: Zintuigen: zien, proeven, luisteren, voelen en ruiken. In de omgeving van de **Antitankgracht** staan we even stil bij elk van deze vijf zintuigen. Trefpunt: om **19 u** ter hoogte van De Neus, Hoogeind 85, Stabroek.

Foto: Rafaël Delaedt.

Dinsdag 25 augustus: Verborgene hoekjes in De Inslag. Bos, grasland, heide en water zorgen voor een grote soortendiversiteit. In elk hoekje ontdek je iets nieuws. We vertrekken om **19 u** aan de Kerkendreef in Brasschaat, tegenover de ingang van het Kasteel.

Info

Voor meer informatie over de onderwerpen in deze rubriek kan je steeds contact opnemen met het Natuur.huis, Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25, e-mail: **antwerpennoord@natuurpunt.be** of op de natuur.website: **www.antwerpennoord.be**.

Vlinder mee op 1 & 2 augustus!

Stefan Versweyveld

Zie jij ook geregeld vlinders in jouw tuin? Dat is goed mogelijk want er vlindert nog aardig wat in onze regio. Atalanta, distelvlinder, groot en klein koolwitje, kleine vos, dagpauwoog, citroenvlinder, boomblauwtje, ... zijn opvallende soorten die je 's zomers kan opmerken. Dat is eigenlijk geen toeval. De parken, bermen en tuinen in Antwerpen beslaan gezamenlijk een aanzienlijke oppervlakte met een grote verscheidenheid aan biotopen.

Citroenvlinder.

Foto: Jean-Pierre Bonnel, FFFS.

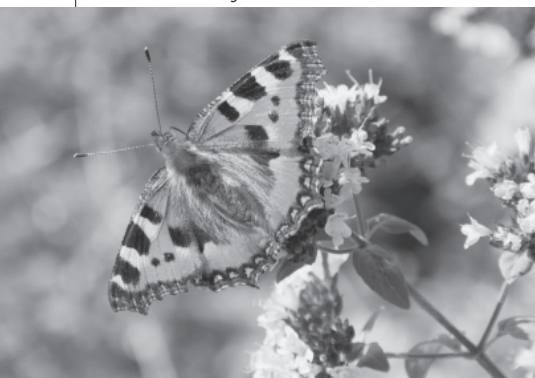

Atalanta. Foto: Rafaël Delaedt, FFFS.

Kleine vos.

Foto: François Van Nerum, FFFS.

Hoe indrukwekkend het aantal soorten op het eerste zicht ook mag zijn, het gaat helaas niet goed met onze dagvlinders, en met hen een heleboel andere soorten. Onze fladderende juweeltjes staan eigenlijk symbool voor de snelheid waarmee de soortenrijkdom aan bloemen, bomen, vogels, zoogdieren, ... overal achteruit gaat.

Met hun grote verscheidenheid en hun gevarieerde ecologie zijn vlinders bijgevolg waardevolle indicatoren van de kwaliteit van ons leefmilieu. Ze reageren ook snel op veranderingen. Het is daarom erg nuttig om cijfers over vlinders te verzamelen. Sinds 2007 organiseert Natuurpunt elk jaar een landelijke tuinvlindertelling. Ook in 2009 wordt er weer geteld en wel op 1 en 2 augustus.

Door mee te doen met de tuinvlindertelling van Natuurpunt help je om veranderingen van de biodiversiteit in jouw buurt in kaart te brengen! Hoe kan je vlinders tellen tijdens het telweekend?

Stap 1: vlinders zoeken en op naam brengen

Observeer tijdens het telweekend de vlinders in je eigen tuin. Je kiest zelf op welke dag. Je mag ook beide dagen tellen. Hoe meer tijd je in je tuin doorbrengt, hoe preciezer de gegevens zullen zijn. Om de vlinders te herkennen kan je een speciale folder bij Natuurpunt Antwerpen Noord aanvragen of de speciale website van Natuurpunt raadplegen (www.vlindermee.be).

Stap 2: vlinders tellen

Het maakt niet uit of je de vlinders op een bloem hebt gezien of al fladderend door de lucht. Alle vlinders die je ziet, tel je. Belangrijk is wel dat je niet twee keer dezelfde vlinder telt. Daarom schrijf je alleen het grootste aantal vlinders op die je op eenzelfde moment hebt gezien.

Stap 3: tellingen doorgeven

Jouw aantallen geef je zondagavond of in de loop van de week erna door via het invulformulier dat je in de vlinderfolder vindt of online via de vlindermee-website (www.vlindermee.be).

Veel vlinderplezier!

Nacht van de Vleermuis

Tekst: Wout Willems

De nacht valt. Met het verdwijnen van het laatste restje daglicht is de tijd van demonische nachtelijke creaturen aangebroken: heksen, duivels, tovenaars, uilen en vleermuizen. Geen nachtelijke wandelaar is nog veilig. Jonge vrouwen die na zonsondergang nog buitenlopen, riskeren met een vleermuis in de haren thuis te komen, waartegen de enige remedie het volledig kaalscheren van het hoofd is.

Althans, zo dacht men in vroeger dagen. Hoewel er rond vleermuizen nog steeds een sluier van magie en

mythisch bijgeloof hangt, kunnen veel van deze verhalen ondertussen met zekerheid naar het rijk der fabelen verwezen worden. Het geloof dat vleermuizen in de haren blijven plakken, is bijvoorbeeld niet meer dan een slim verzinsel om te zorgen dat dochterlief vóór het donker terug thuis is. En nee, vleermuizen zijn ook niet blind. Maar het feit dat ze hun ogen helemaal niet nodig hebben om in het donker te kunnen zien, maakt dat ze wel een heel speciale plaats innemen in de dierenwereld.

Vleermuizen hebben in het verleden een slechte naam gekregen. Ten onrechte, zo blijkt nu. Want vleermuizen doen 's nachts niet anders dan wat zwaluwen, mezen en roodborstjes overdag doen: hun maag vullen met massa's en massa's insecten. Dat maakt dat deze dieren een zeer belangrijke, zelfs onmisbare, schakel vormen in het ecologisch systeem.

Wat vraagt een vleermuis in ruil voor het verorberen van die duizenden insecten? Eigenlijk niet zo heel veel: een groene omgeving met liefst wat water en een plaatsje om te wonen. Een woonplaats kan een boom, fort of bunker zijn, en een enkele soort durft zelfs op je zolder slapen. Vleermuizen zijn brave logés die nauwelijks iets mispeuteren. Desondanks hebben ze het vaak moeilijk om te overleven, heel wat soorten zijn met uitsterven bedreigd.

Om de vleermuizen overlevingskansen te gunnen, ondernam Natuurpunt Antwerpen Noord al heel wat initiatieven. De meeste inspanningen gingen naar de inrichting van meerdere bunkers, ijskelders en forten waar deze dieren hun winterslaap doorbrengen. Tijdens de winter geven we de vleermuizen uiteraard hun rust, maar tijdens de Nacht van de Vleermuis gunnen we het publiek graag een kijkje in deze vleermuis-verblijfplaatsen. Op die avond kan je onze gevleugelde medezogdieren bewonderen tijdens hun spectaculaire airshows.

Cursus vleermuizen

Eind augustus vindt de –inmiddels traditionele – Europese Nacht van de Vleermuis plaats. Vleermuizen blijven tot de verbeelding spreken. Verhalen over vampieren en syndromen over aanvallen op weelderige haardossen blijven hardnekkig deze dieren volgen!

Vleermuizen hebben zeer veel te bieden en het is een lust om over de vleermuis meer te weten te komen. Als voorbereiding voor de Europese Nacht van de Vleermuis wordt er door Natuurpunt een korte tweedelige cursus aangeboden.

De cursus vangt aan op **woensdag 12 augustus** om **20 u** in d'Oude Pastorie, Miksebaan 3 in Brasschaat. Op **zondag 23 augustus** om **21 u** is er een batdetectorwandeling in het Park van Brasschaat, afspraak aan de kerk van Brasschaat centrum, Bredabaan. Info: inschrijven is noodzakelijk via het Natuur.huis, tel. 03-541.58.25 of per e-mail op antwerpennoord@natuurpunt.be. De cursus kost € 10 voor leden en € 30 voor niet leden. Actieve medewerkers aan de Nacht van de Vleermuis kunnen gratis deelnemen.

Nacht van de Vleermuis in Brecht

De Kooldries in Brecht is een oud kleiputtengebied met een gevarieerd landschap. Bos, open graslanden, struwelen en een oude boomgaard vormen het typisch vlekkenpatroon waar vleermuizen zo verlekkerd op zijn. De aanwezigheid van water en enkele grote lijnvormige landschapselementen maken van het gebied een complete biotoop voor vleermuizen. In de zomer van 2008 werden zelfs zeven soorten waargenomen... the place to be voor de vleermuis en dus ook een prima plek om ze te spotten! Op **vrijdagavond 28 augustus** vanaf **21 u**. Trefpunt: natuurgebied De Kooldries, Boudewijnstraat aan de Cuveehoeve, Brecht

Snor onze bosmuis vertelt jullie iets over de eerste papiermakers

Tekst: Mart Pauwels

Tekeningen: Pascale Vantieghem

Aan het einde van de zomer zoeken de wespen luid zoemend naar zoetheid. In het voorjaar daarentegen hebben ze het ontzettend druk met het bouwen van een nest en het grootbrengen van hun larven.

Aan de slag

In het voorjaar wordt de wespenkoningin wakker uit haar winterslaap. Als ze door de zon is opgewarmd, zoekt ze een plaats om een nest te bouwen. Ze verkent eerst de buurt en kiest dan een tak van een struik. Daarna vliegt ze steeds maar heen en weer tussen de struik en een oude houten plank. Wat zou ze toch doen?

Een nest van papier

Met haar sterke kaken schraapt de wespenkoningin houtvezels van de plank. Ze kauwt er op en mengt er spuug doorheen. Ze maakt een papje van houtvezels, net zoals het gebeurt bij het maken van papier. Daar kneedt ze een cel van, in de vorm van een kokertje. Die plakt ze op de tak. Ze maakt er nog meer tegen elkaar aan, tot er een paraplu van cellen ontstaat. In elke cel legt ze een ei, waar later een larve uitkomt.

Pap eten

De koningin voert de larven met pap van fijngekauwde insecten zoals vliegen, kevers en vlinders. Als de larven groot genoeg zijn, sluiten ze zelf hun cel af en veranderen daarna in wespen. Niet in

koninginnen, maar in 'werksters'. Voorlopig krijgen ze alleen zusjes, allemaal werksters, die helpen om het nest groter te maken. Op de oude cellen wordt een nieuwe laag cellen gebouwd. De koningin doet nu niets anders meer dan eitjes leggen. De werksters zorgen voor de nieuwe larven.

Zoet spuug

De werksters sloven zich de hele dag uit om insectenpap te geven aan de larven. De suiker die daarin zit, geeft

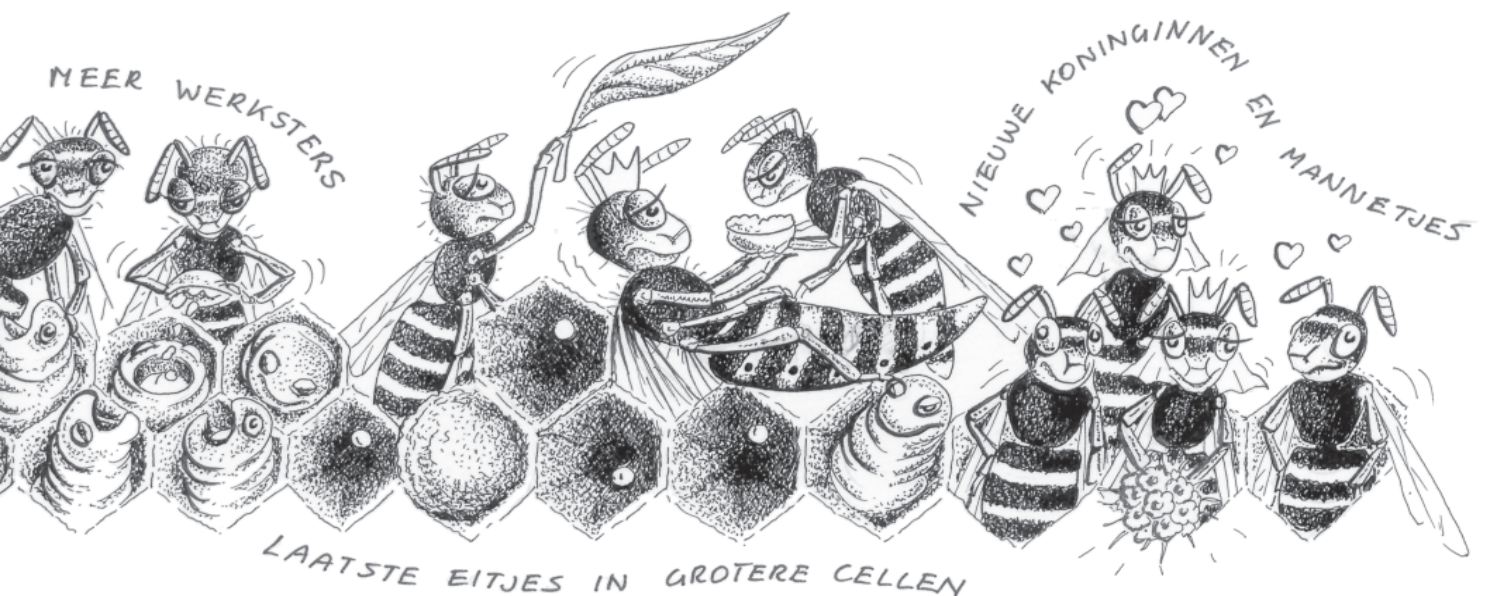
ze extra energie om hun zware taak uit te voeren. Later in de zomer, als er geen larven meer zijn, hebben ze meer tijd om ergens anders suiker te zoeken. Nectar halen uit bloemen kunnen ze niet met hun korte tong. Dus dan gaan ze maar het fruit te lijf...

Een praatje maken

Op het nest komen de werksters elkaar steeds tegen. Ze betasten elkaar met hun antennes. Waarschijnlijk 'praten' ze zo met elkaar. Misschien vertellen ze waar er lekkere vruchten te vinden zijn!

Leve de koningin

Uit de laatste eieren die de koningin legt, komen er aan het einde van de zomer nieuwe koninginnen en mannetjeswespen. De mannetjes bevruchten de koninginnen zodat die volgend jaar weer eitjes kunnen leggen. Wordt het kouder dan gaan de werksters, de mannetjes en de oude koningin dood. Alleen de jonge koninginnen overleven de winter. Het volgend voorjaar begint alles weer van voor af aan!

'Polderdistrict' boven de doopvont

Tekst en foto's: Guy Leys

Het werkingsgebied van de nieuwe kern 'Berendrecht-Zandvliet-Lillo'

bestaat, zoals de naam al aangeeft uit de dorpen Berendrecht, Zandvliet en Lillo en de bijhorende natuur in de haven. Het is het tweede grootste district van de gemeente Antwerpen. En met nog geen tienduizend inwoners is het meteen ook het dunst bevolkte. Nergens anders in het

werkingsgebied van Natuurpunt Antwerpen Noord is de haven en haar industrie zo tast- en voelbaar dichtbij als in Berendrecht, Zandvliet of Lillo. Maar aan de andere kant heeft de streek nog een heel landelijk karakter. Dat contrast maakt de sfeer er zo bijzonder.

Al lang actief

Natuurpunt is al langer actief in het polderdistrict. We voeren er voortdurend strijd voor het behoud van de leefbaarheid van

de dorpen. Zonder onze inzet zou de Kabeljauwpolder en wijde omgeving, vol overslagbedrijven zijn gebouwd. In de Berendrechtse polder zou vervuild slib zijn gestort en een havendok

zijn gegraven. De Zoutedijk zou zijn afgegraven en van de Ruige Heide zou nog een flink stuk zijn weggenomen voor een spoorlijn. En de strijd is nog niet gestreden. Er doemen al nieuwe plannen op voor een windmolenpark in de Kabeljauwpolder en een enorme steenkoolcentrale op een boog-scheut van de dorpskern van Berendrecht.

Natuurpunt staat in het polderdistrict in voor het beheer van ruim 400 ha natuurgebied. En op termijn komen daar nog eens 200 ha bij. Natuur van de meest uiteenlopende aard overigens: van slikken en schorren (Groot Buitenschoor en Galgeschoor), over rietmoeras (Opstalvalleigebied) tot droge heide (Ruige Heide). Talrijke vrijwilligers hebben in de natuurgebieden de afgelopen jaren riet- en grasland gemaaid, de heide hersteld of sluikestort opgeruimd.

Natuurpunt heeft vertegenwoordigers in de

De kerk van Berendrecht.

De grens tussen havenindustrie en platteland wordt haarscherp afgelijnd door het kanaaldok.

burenraden van grote bedrijven uit de buurt. Die zorgen voor een betere informatie-uitwisseling tussen de industrie en de bewoners. Met geleide wandelingen voor het publiek en andere activiteiten zoals de toneelvoorstelling *Das Bob* in de Ruige Heide of Roefeldag in de schorren dragen we ons steentje bij aan het culturele aanbod van het district.

Werking lokaal verankeren

Aan activiteiten en inzet geen gebrek dus, maar de impuls en de organisatie gaan daarbij uit van het regionale niveau. We slagen er wel altijd in om in de polder mensen te mobiliseren voor milieuacties en natuurbeheer, maar Natuurpunt is een vereniging uit een ander dorp. En toch zijn er in Berendrecht, Zandvliet en Lillo mensen die zich willen bezighouden met de werking van de vereniging, maar waarvoor het regionale niveau te ver weg is. De kern moet die mensen een plaats geven binnen de vereniging. De kern moet het

Nieuwe natuur: het Opstalvalleigebied.

middel zijn om een netwerk van betrokken mensen uit te bouwen.

Informatie die op regionaal niveau circuleert en die over polderaangelegenheden gaat, bereikt vaak niet of moeilijk het lokale vlak. Vorig jaar heeft Natuurpunt een aantal keren negatief de lokale pers gehaald.

Geheel ten onrechte, maar er was geen instrument om de zaak van binnenuit uit te klaren. De kern moet daarom ook het middel zijn om een netwerk van goed geïnformeerde mensen uit te bouwen.

Momenteel tellen we in het polderdistrict 128 leden. Dat is de hoogste ledendichtheid in het hele werkingsgebied van Natuurpunt Antwerpen Noord. Door de ligging in de branding tussen natuur en industrie moet dat ledenaantal zeker nog kunnen groeien. Van een goede kernwerking moet een wervend effect uitgaan.

In de Ruige Heide wisselen stuifduinen, heideveldjes en bos elkaar af.

Startvergadering

De startvergadering van de nieuwe kern Polderdistrict gaat door op donderdag 18 juni om 20 u in het cultureel centrum De Schelde, De Keyserhoeve 66 in Zandvliet. Iedereen die zijn schouders onder de kernwerking wil zetten, is van harte welkom.

Tuinwandelen in Wuustwezel

Voor wie even wil ontsnappen uit de stress van elke dag is tuinieren de ideale bezigheid. Je tuin kan niet alleen een paradijs worden voor jezelf, maar ook voor talrijke dieren en planten! Natuurpunt, in samenwerking met Velt Wuustwezel, helpt je graag een eindje op weg en organiseert speciale tuinwandelingen met diverse thema's. Trefpunt: Wiezelo 61, Gooreind telkens om **9.30 u.** Geef vooraf een seintje aan Gilbert Van Looveren, tel. 03-663.32.41, als je op een van deze wandelingen aanwezig wil zijn.

Zondag 28 juni: Bessen, groenten en fruit worden vandaag de dag dikwijls geweerd uit tuinen. Talloze ziektes en plagen kunnen fruit-bomen in recordtijd herleiden tot een schrale bladloze boom. Door een goed onderhoud, juiste combinaties en natuurlijke bestrijders in te schakelen, zal je snel weer plezier beleven aan je 'eigen kweek'.

Zondag 26 juli: Insecten in de tuin worden nog steeds als

'boosaardig' of 'schadelijk' aanzien. Vele zomerse tuingenieters halen snel de neus op voor allerlei muggen, vliegen of wespen, ... en al heel snel worden zelfs verdelgingsmiddelen bovengehaald. Op deze tuinwandeling maak je kennis met de kleine bewoners van elke tuin en kan je met eigen ogen zien hoe fascinerend en nuttig ze zijn. Op 2 augustus is er terug de jaarlijkse landelijke tuinvlindertelling van Natuurpunt. Kom alvast je kennis van de vlinders even opfrissen! Frans Vorselmans leert ons de kleine verschillen van 'zandoogjes en witjes'.

Zondag 6 september: Kennismaking met geneeskrachtige planten en hun toepassingen. Op deze tuinwandeling maak je kennis met de verborgen eigenschappen van planten; voor kleine kwaaltjes is het gebruik van planten een goed alternatief voor de klassieke medicatie. Uiteraard moet je zelf niet voor dokter gaan spelen want de grens tussen geneeskrachtig en giftig is dikwijls vaag...

Nacht van de mot

Nachtvlinders zijn miskende insecten, we kennen ze als snel fladderende beestjes rond lampen in groezelige openbare toiletten. Echter, na het bekijken van diverse soorten zal je je standpunt over de 'mot' ongetwijfeld moeten herzien. Grote exemplaren met prachtige kleuren neigen eerder naar tropische verschijningen! Door middel van lampen worden ze gelokt en gedetermineerd. Met de (nacht)vlinderval kan je deze boeiende insecten even van dichtbij bekijken.... De moeite waard! Trefpunt: **vrijdag 12 juni** om **21 u**, Wiezelo 61, Gooreind

Roefelen in Schoten

Op **zaterdag 27 juni** wordt in Schoten de 'Dag van het kind' georganiseerd. Roefel heeft als doel kinderen van 6 tot 12 jaar kennis te laten maken met de 'grote-mensen-wereld'. Natuurpunt Schoten neemt deel aan de doe-activiteit waar kinderen zich kunnen ontpoppen tot echte natuurwetenschappers. Wij onderzoeken het water van de poel in de ecotuin ter hoogte van het natuurgebied Het Wijtschot. Wij kijken, voelen en ruiken en vertalen dit in tekeningen en letters. Van **10 u** tot **12 u** en van **14 u** tot **16 u**. De organisatie van deze dag gebeurt door de gemeentelijke vrijetijdsdienst. Natuurpunt Schoten roefelt mee. Voor meer info kan je terecht via de Roefelfoon 03-658.19.18, Roefelfax 03-680.23.59 of Roefelmail: **joost.debondt@schoten.be**. Trefpunt Roefelhal (de gemeentelijke sporthal).

De Oude Landen achter de schermen

Een natuurgebied is geen mooi onderhouden park met bloemenperkjes en kort geschoren grasvelden. Toch wordt er in onze natuurgebieden ook erg hard gewerkt om onze inheemse planten- en diersoorten zoveel mogelijk kansen te bieden! Het werk van vele vrijwillige handen levert verbluffende resultaten op die zich vertalen in bloemrijke graslanden en orchideeënvelden, prachtige vogelzangconcerten, ... Het hoe en waarom van het natuurbeheer in de Oude Landen kan je komen ontdekken tijdens onze wandeling "achter de schermen in de Oude Landen" op **zaterdag 11 juli** om **14 u** aan het kasteel Veltwijckpark in Ekeren!

150 jaar Brialmont en Schans van Smoutakker

150 jaar geleden werd door Brialmont de fortengordel opgericht ter verdediging van Antwerpen. Door de evolutie in de oorlogsvoering was het noodzakelijk deze uit te breiden met een bijkomende fortengordel, op grotere afstand van Antwerpen. Nog later, in 1938, volgde een tweede uitbreiding met de antitankgracht. Na de Tweede Wereldoorlog bleef deze

verdedigingslinie grotendeels onaangeroerd en werd de bezetting van de militairen overgenomen door de natuur.

Op **zondag 14 juni** kan je in de Schans van Smoutakker kennismaken met deze nieuwe bezetter en zelf vaststellen hoe hij zich van zijn taak kwijt. We organiseren een wandeling waarbij de vesting die voor

bescherming van Antwerpen en zijn toenmalige haven zorgde extra in de verf wordt gezet. Het terrein is niet zo gemakkelijk te bewandelen, dus voorzie zeker stevig schoeisel. Deelname aan deze wandeling is gratis. Trefpunt: om **14 u** aan het Hoogeind te Stabroek, tegenover de Vossenvelden.

Met zijn allen op zoek in het Mastenbos

Een natuurwandeling in het kader van 10 jaar natuurbeheer door het ANB. Tien jaar geleden kocht Aminal van de Vlaamse gemeenschap (nu ANB) 73 ha van het Kapelse Mastenbos aan. Nu is het uitgegroeid tot 161 ha. Door een degelijk beheer van het ANB is het vroegere productiebos omgevormd tot een ecologisch verantwoord zeer gevarieerd natuurgebied. Een gelegenheid voor de boswachter om te vertellen over het beheer tot nu en in de toekomst. Leven er wel

dieren in het Mastenbos? Dat is een veelgestelde vraag tijdens wandelingen. We gaan met zijn allen op zoek naar diersporen. Gewapend met sporen- en zoekkaarten, vergrootglas en verrekijker gaan we op onderzoek uit om zo meer te vernemen over het dierlijk leven in het Mastenbos. Het wordt beslist weer een leerrijke en heel leuke belevenis. Afspraak op **zondag 28 juni** om **10 u** aan de hoofdingang van het Mastenbos, Oude Galgenstraat, Kapellen.

Onze viervoeters in de graslanden

Tijd, zo dachten we, om de resultaten van onze laatste boomplantactie te bekijken en te bespreken. Op **zaterdag 18 juli** leidt een zomerse wandeling in Het Rood ons langs de graslanden waar de verjongde ploeg Galloways nuttig werk verrichten.

Bij een zonnige dag zweven vlinders, hommels, bijen en zweefvliegen vlijtig rond op zoek

naar voedsel in kleurige, geurige bloemen, naar een partner om hun soort in stand te houden of naar een plaatsje om hun eitjes af te zetten. Met wat geluk zien we ook een tijgerspin aan het werk. Na het rondneuzen in de warme graslanden is wandelen door het koele bosgedeelte een welkome afwisseling. Trefpunt: hoek Biartlei - Streepstraat te **14.30 u**.

Verkenning van de grensstrook

De grensstrook is een wat verloren gelegen stukje natuur, geprangd tussen de Schelde-Rijn verbinding, de Schelde en de Antwerpse haven. Maar juist door zijn onopvallende ligging heeft dit gebied zich rustig kunnen

ontwikkelen tot een mooi stukje spontane natuur. Op **zondag 2 augustus** zal Georges Hofer ons de grensstrook leren kennen van **9.30 u** tot **12.30 u**. Trefpunt: e-paviljoen BASF (Scheldelaan tegenover ingang 6).

Prutprutsen met Hug

De slikplaat van het Groot Buitenschoor ziet er op het eerste zicht maar doods en kaal uit. In werkelijkheid krioelt die van leven, het zogenaamde benthos. Dat benthos vormt een belangrijke voedselbron voor de vogels die daar hun kostje bijeenzoeken. Het prutprutsen is een bijzondere ervaring. Samen met onze specialist ter zake Hug Van Beek gaan we op zoek naar wat er zo allemaal in het schijnbaar dode slik leeft. Afspraak op **zondag 5 juli** van **9.30 u** tot **12.30 u**. Trefpunt: e-paviljoen BASF (Scheldelaan tegenover ingang 6).

Vergeet je lidkaart niet!

Als lid van Natuurpunt word je extra verwend. Niet-leden betalen € 1,00 per persoon voor deelname aan de natuurwandelingen in één van onze natuurgebieden. Natuurpunt-leden en hun gezinnen mogen gratis deelnemen aan al onze activiteiten (tenzij anders vermeld). Je hoeft alleen je lidkaart van Natuurpunt mee te brengen! Voor meer informatie over onze natuuractiviteiten kan je steeds contact opnemen met het Natuur.huis van Natuurpunt Antwerpen Noord, Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25, www.antwerpennoord.be.

Op stap met De Kuifleeuwerik

Zondag 14 juni: natuureducatieve fietseling Oesterdam en het Markiezaat

Een fietstocht van ongeveer 45 km voor jong en oud. We vertrekken met onze fietstocht aan de Oesterdam. Zowel fauna als flora komen aan bod. Van 9 u tot 17 u. Trefpunt: kruispunt Driehoek en Ertbrandstraat in Putte-Kapellen. Meebrengen: kijker, fietsgerief. Gids: Roger Huysmans.

Zondag 28 juni: wandeling naar Korte Hoef

We brengen een bezoek aan dit prachtige natuurgebied in de Nederlandse grensstreek. Om 13.30 u komen we samen aan het kruispunt Driehoek en Ertbrandstraat in Putte-Kapellen. Het einde is voorzien om 16 u. Gids: Louis Vanhoydonck.

Zondag 12 juli: wandeling naar het Klein Schietveld in Brasschaat

Het Klein Schietveld vormt samen met het gebied Grote Heide en Het Groot Schietveld één van de grootste en indrukwekkendste aaneengesloten heide- en vennen-gebieden van Vlaanderen. Wie van een stukje ongerepte natuur houdt, met een grote variëteit aan planten en vogels, moet dit gebied beslist

eens een bezoek brengen. Trefpunt: Sionkloosterlaan in Brasschaat, naast het fort van Brasschaat om 13 u.

Zondag 26 juli: natuurgerichte fietseling naar het hart van de Kempen

We maken een fietstocht door de natuur van Grobbendonk, Vorselaar, Poederlee, Lille en Gierle. Om 9 u komen we samen aan het rond punt van Wommelgem. Iedereen kan mee; we vertrekken om 10 u voor een afstand van 45 km. Het einde is voorzien rond 16 u, dus vergeet niet om picknick mee te brengen.

Zondag 2 augustus: vogelgerichte uitstap naar Zeeland

Jaarlijkse vogelexcursie van 9 u tot 16.30 u naar de belangrijkste rust- en pleisterplaatsen in de regio. Trefpunt: kruispunt Driehoek en Ertbrandstraat in Putte-Kapellen.

Zondag 23 augustus: daguitstap naar het Nationaal Park Hoge Kempen

Rond deze periode zie je de natuur in al zijn glorie. Bloeiende heide, grote waterplassen, uitgestrekte dennenbossen en zeker de mooie vergezichten. In het natuurlijke decor van het Nationaal Park Hoge Kempen leven tal van zeldzame en

bijzondere dieren. Trefpunt: om 8.30 u aan het rond punt van Wommelgem voor een uitstap tot 16 u.

Foto: Rafaël Delaedt.

Meer info

Vergeet niet om voor alle activiteiten telkens picknick, drank en veldgidsen mee te brengen.

Legende:

Activiteit voor het hele gezin

Wandeling

Fietstocht

Mogelijkheid tot kostendelend vervoer

Voor alle activiteiten van De Kuifleeuwerik kan je terecht bij Roger Huysmans, tel. 03-324.88.05 of 0485-92.58.53

Mijlpalen uit de geschiedenis van Bouckenborgh

Op **zondag 23 augustus** verzamelen we om **14 u** aan de ingang van de dreef voor een rondwandeling in het domein Bouckenborgh. We laten de natuur tot ons doordringen en proberen op basis van enkele mijlpalen uit de geschiedenis van het domein te achterhalen hoe het zijn huidige vorm kreeg. Trefpunt: Domein Bouckenborgh, Bredabaan 561 te Merksem.

Zeehonden aan de Hoge Platen en de Zimmermangeul

De Hoge Platen vormen een uitgebreid zandbankencomplex in de monding van de Westerschelde en bieden reeds zeer lang rust aan gewone en grijze zeehonden. Deze dieren leggen zich bij laagwater aan de steile kant van het vaarwater Hoofdplaat waardoor ze vanop de kant zeer goed te bekijken zijn met verrekijker en telescoop.

Op **zondag 9 augustus** brengen we van **10 u** tot **12 u** een bezoekje aan deze mooie zoogdieren aan de Hoge Platen. Trefpunt: Gemaalweg in het dorp Nummer Eén in Zeeland.

Een andere zeer belangrijke zeehondenrustplaats in de Westerschelde ligt aan de Zimmermangeul. Aan de steile

De geschiedenis en de evolutie van het Mastenbos

Einde augustus staat de struikheide in volle bloei. Een wandeling in het Mastenbos laat je genieten van prachtige heiveldjes. Het kan er heerlijk rustig zijn, vooral 's morgens. Door een aangepast wetenschappelijk onderbouwd beheer en veel geduld heeft het ANB zijn doel bereikt: het herstel van de heiveldjes. Tijdens een

Vlinders in de Bospolder

Op **zondag 6 september** zoeken we vlinders in de Bospolder. Vlinders stellen specifieke eisen aan hun leefomgeving. Algemeen zijn de aanwezigheid van nectar- en waardplanten, warmte, beschutting en water nodig voor de levenscyclus van vlinders. We gaan proberen de dagvlinders op te sporen die rondfladderen in de natuurpracht van de Bospolder. Trefpunt: om **14 u** aan de Vierkerkenstraat voor de voetgangersbrug over de A12.

rand van deze rustig gelegen geul vinden de gewone zeehonden de nodige rust om bij laag water te soezen in de zon. Hier worden bijna jaarlijks één of meerdere jongen geboren. Wij gaan op babybezoek op **zondag 6 september** van **9.30 u** tot **12 u**. Trefpunt: e-paviljoen BASF (Scheldelaan tegenover ingang 6)

Tijdens beide uitstappen mogen we ook rekenen op de aanwezigheid van Jaap Van der Hiele van EHBZ ZuidWest (Eerste Hulp bij Zeezoogdieren) met zijn interventievoertuig. Hij geeft ons meer uitleg over wat er gebeurt met een gestrande zeehond of ander zeezoogdier. Gidsen: Frank Wagemans (Natuurpunt) en Jaap Van der Hiele (EHBZ Zuidwest).

wandeling op **zondag 23 augustus** kom je heel wat te weten over de geschiedenis en de evolutie van dit gebied. Als de zon van de partij is, wordt het beslist een niet te missen wandeling. Trefpunt: **10 u** aan de hoofdingang Mastenbos, Oude Galgenstraat in Kapellen.

De grachten van het Galgeschoor

Het Galgeschoor is een oud schor. Dat wil zeggen: hooggelegen en doorsneden door talrijke diepe en minder diepe grachten en geulen. Op **zaterdag 6 juni** van **9.30 u** tot **12.30 u** neemt Michel Van Megroot je mee op een trektocht door deze grachten en geulen; een verkenning van het schor op het niveau van het schor. Trefpunt: parking Lillo-Fort.

Fietsend verborgen plekjes ontdekken in Kapellen

De Uitlegger, het Mastenbos en Het Rood zijn gekende wandelgebieden die fietsend goed te bereiken zijn. Maar Kapellen heeft nog heel wat meer te bieden. Op **zondag 9 augustus** kan je samen met kenners plekjes ontdekken die je misschien nog nooit gezien hebt. We starten aan het Kerkplein in Kapellen om **14 u**. De fietstocht duurt ongeveer drie uur, halfweg is er drank en een sanitaire stop voorzien.

Vlinders en kruiden in het Wijtschot

Het Wijtschot bestaat uit pioniersvegetatie door zijn voorgeschiedenis. Uitgraven, storten van schelpenzand uit het sas van Wijnegem en daarna recupereren van het zand. Het zijn de resten van het pionierszand dat Het Wijtschot uniek maakt. Laat op deze resten water, zaden en warmte los en de evolutie is gestart. Kruiden en vlinders zijn hier dan belangrijke richtingaanwijzers.

Op **zondag 23 augustus** zijn kleuren en geuren onze begeleiders tijdens de wandeling. Bij warm of bij regenweer, in beide gevallen geeft de natuur zijn geheimen prijs. Trefpunt: om **14 u** aan de Parking Vier Notelaars, Wijtschotbaan te Schoten.

Oude Landen hotspot voor wilde rozen

Tekst: Stefan Versweyveld

Foto's: Ludo Hermans

Ieder jaar kondigen de uitbundig bloeiende wilde rozen in de Oude Landen de zomer aan. Niet alleen een prachtig en uniek natuurfenomeen voor de vele wandelaars en fietsers. Want onder de schijnbaar identiek ogende hondsrozen gaan vier soorten schuil, waaronder twee zeer zeldzame wilde rozen. Daarmee behoort de Oude Landen tot de belangrijkste natuurgebieden voor wilde rozen in Vlaanderen!

Eeuwenlang geliefd

Rozen behoren zonder twijfel tot de meest populaire en gewaardeerde bloemen in Europa. Reeds in de oudheid werden wilde rozen omwille van hun bloemen, geur en rozenbottels door de mens gekweekt. Zo brachten de kruisvaarders uit het Midden-Oosten de Damascener roos mee naar onze contreien, één van de oudst gekende cultuurrozen ter wereld. En tot op de dag van vandaag bestaan er onder meer in Bulgarije uitgestrekte rozenplantages waar de

Bij kruisbestuiving erven de nakomelingen veel meer genen van de moederplant dan van de vaderplant.

bloemblaadjes worden geplukt om rozenolie, rozenwater en zelfs rozenconfituur te maken. Inmiddels bestaan er duizenden cultuurvariëteiten, een gevolg van de eeuwenlange fascinatie van de mens voor (wilde) rozen.

Wilde rozen in Vlaanderen

Wilde rozen komen van nature voor in Vlaanderen. De meest bekende soorten zijn ongetwijfeld de hondsroos en de eglantier. In de duinen kan je dan weer de duinroos terugvinden, terwijl je in het zuiden van Vlaanderen de bosroos kan aantreffen. Lange tijd waren plantkundigen van mening dat het aantal wilde rozensoorten in Vlaanderen beperkt was. Wilde rozen houden immers van warme standplaatsen en bijgevolg ligt Vlaanderen aan de noordelijke grens van hun verspreidingsgebied.

Recent wetenschappelijk onderzoek heeft echter uitgewezen dat niets minder waar is. Vlaanderen en Nederland zijn 19 wilde rozensoorten rijk! Van nature zijn de meeste

De hondsroos is in de Oude Landen de meest voorkomende wilde rozensoort in Vlaanderen.

rozensoorten echter zeldzaam tot zeer zeldzaam in Vlaanderen. Dat heeft niet alleen te maken met hun voorliefde voor meer zuiderse omgevingen, ook qua bodemomstandigheden zijn wilde rozen vrij kieskeurig. Ze verkiezen immers rijkere leem- of kalkhoudende bodems, een bodemtype dat in het door zure zandbodems gedomineerde Vlaanderen zeldzaam is.

Lastig te herkennen

Wie er meteen op uit wilt trekken om de wilde rozensoorten in de Oude Landen op naam te brengen, moeten we helaas teleurstellen: op het eerste zicht verschillen de kenmerken tussen de soorten onderling niet veel. Wilde rozen kunnen bovendien met elkaar kruisen en hybriden vormen. Ze hebben dan de kenmerken van beide oudersoorten. En als klap op de vuurpijl bestaat er binnen iedere soort de nodige variatie...

Je begrijpt dat het herkennen van wilde rozen in Vlaanderen niet meteen gemakkelijk is. Bij het op

Geen rozen zonder doornen?

Wist je dat het spreekwoord 'geen rozen zonder doornen' eigenlijk foutief is? En dat doornroosje een verkeerde naam heeft? Rozen hebben namelijk geen doornen, maar stekels... Het lijkt misschien haarkloverij van biologen, maar er is wel degelijk een belangrijk verschil tussen doornen en stekels. Een doorn is een puntvormig vergroeide tak en daardoor moeilijk af te breken van een boom. Kijk maar eens naar een meidoorn of sleedoorn. Een stekel daarentegen is een puntvormige vergroeiing van de plantenhuid en bijgevolg gemakkelijk af te breken. Je kan de proef op de som nemen bij rozen en bramen.

Foto: Rafaël Delaedt.

De bloemkleur van hondsrozen is zeer variabel: van zuiver wit tot roze.

naam brengen van rozensoorten kijken plantkundigen voornamelijk naar de vorm van de bladeren en de rijpe bottels.

Oude Landen

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, de wetenschappelijke instelling van de Vlaamse overheid, nam eind jaren '90 het initiatief om de wilde rozen in Vlaanderen te inventariseren en op naam te brengen. Eén van de verrassende resultaten van dit onderzoek was de vaststelling dat de Oude Landen een topgebied is voor wilde rozen in Vlaanderen!

Vier verschillende soorten werden aangetroffen: de hondsroos, de gewone heggenroos, de beklierde heggenroos en de schijnhondsroos. De eerste twee soorten zijn vrij algemeen in Vlaanderen aan te treffen. De beklierde heggenroos wordt hoofdzakelijk in de kustduinen en het zuiden van Vlaanderen gevonden. In de provincie Antwerpen werden er maar twee groeiplaatsen aangetroffen, waaronder in de Oude Landen.

De vondst van de schijnhondsroos is zonder twijfel spectaculair. Deze in heel West-Europa zeer zeldzame rozensoort komt in Vlaanderen slechts op drie plaatsen voor: de duinen in de Westhoek, de kalkgraslanden van het Plateau van Caestert in Riemst en de Oude Landen!

Het is eigenlijk niet zo verwonderlijk dat de Oude Landen een hotspot voor wilde rozen is. Niet alleen staan er heel veel wilde rozenstruiken. Ook het gebied is ideaal voor wilde rozen. De kalkrijke kleibodem van het westelijke gedeelte en de opgehoogde gronden van het oostelijke gedeelte zijn ideale standplaatsen.

Wilde rozen lokken insecten hoofdzakelijk met veel stuifmeel, ze produceren weinig nectar.

Bovendien warmen deze bodems snel op: een paradijs voor wilde rozen dus.

Wilde rozendiversiteit

Natuurpunt Antwerpen Noord houdt bij het beheer van de Oude Landen terdege rekening met de aanwezigheid van zeldzame rozensoorten. Alle wilde rozensoorten in de Oude Landen zijn in kaart gebracht. Het beheer zorgt ervoor dat rozenstruwelen zich optimaal kunnen ontwikkelen. We behouden hiermee niet alleen de diversiteit aan wilde rozen in de Oude Landen, wandelaars en fietsers kunnen er ook volop van genieten!

De gewone heggenroos lijkt sterk op de hondsroos, maar is door een combinatie van kenmerken goed te herkennen.

Onze tuin bloeit weer

Tekst: Lynn Dierckx en Iris Buermans

Foto's: Koen Vanaghtmael

Het is weer volop lente. Voor vele tuinliefhebbers het moment om in de tuin te werken; voor anderen het begin van een onoverzichtelijk karwei. Veel werk, kostbare tijd en dan nog al dat tuinafval dat naar het containerpark moet. Daar hebben wij een oplossing voor: ecologisch tuinieren. Bij Natuurland Antwerpen Noord wordt de tuin sinds kort onderhouden door Wesley Vinck. Een gedreven vrijwilliger die droomt van een job waarin hij voltijds met de natuur bezig kan zijn en intussen onze tuin met veel overtuiging heraanlegt.

Wesley Vinck aan de slag in onze natuur.tuin.

Wat is een ecologische tuin?

Wesley: 'Een ecologische tuin is een tuin waarin de natuur de ruimte krijgt. Planten krijgen de kans om te groeien en dieren kunnen volop genieten van hun leefomgeving. Je gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen

of kunstmatige meststoffen. Zo krijg je een milieuvriendelijke tuin, goed voor de gezondheid en bovendien veel minder arbeidsintensief. Je eigen stukje natuur aan huis wordt een plek waar je kan genieten van al het moois dat de natuur je te bieden heeft.'

Waarom ecologisch tuinieren?

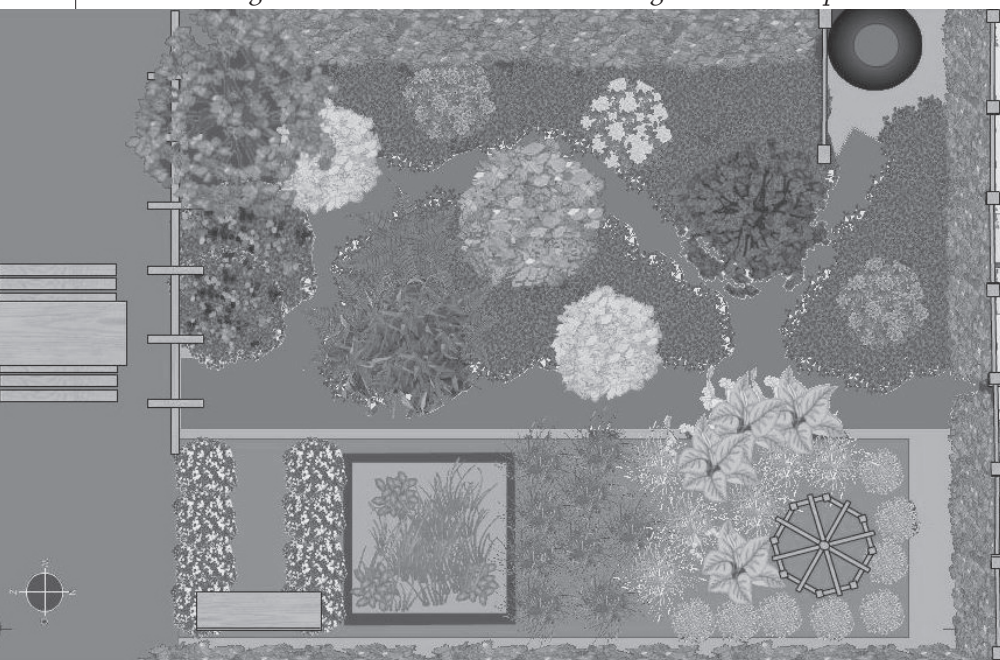
Wesley: 'Er zijn vele voordelen verbonden aan ecologisch tuinieren. Het bespaart je snoeiwerk, dus je hebt minder tuinafval. Omdat je planten gaat gebruiken die goed gedijen en thuishoren in je tuin, gaan je planten minder snel ziek worden of last krijgen van plagen. Vogels, insecten en vlinders komen op de bloemen af en vinden een weg naar je natuurlijke tuin.'

Is een ecologische tuin voor iedereen haalbaar?

Wesley: 'Het inrichten van je tuin is niet moeilijk en het hoeft niet duur te zijn! Het is belangrijk dat je planten kiest die goed gedijen op de bodem. Daarnaast moet je kijken naar de plaats. Zet geen schaduwplant in de volle zon want dat gaat die plant niet lang overleven.'

Gebruik streek-eigen plantensoorten, die overleven sowieso veel beter dan tropische soorten. Je denkt misschien dat er

De inrichting van de natuur.tuin werd vooraf uitgetekend in dit plan.

dan geen variatie mogelijk is, maar de kleurschakering is oneindig. Zelfs een vijver is mogelijk, net zoals in onze natuur.tuin. Er groeien vele plantensoorten zoals watermunt, krabbescheer, ... en het is een aantrekkingsplaats voor insecten, libellen, ... Vogels nemen hier graag een verfrissende duik. Het is een zaligheid om de verschillende soorten te zien rondvliegen.

Heb je dood hout? Leg dat ergens in je tuin en je hebt gegarandeerd paddenstoelen in het najaar.'

Wat zijn je plannen met de tuin van het Natuur.huis in Ekeren?

Wesely: 'De tuin heeft veel potentieel. De Ekerse grond is vrij vruchtbaar waardoor er vele mogelijkheden zijn.

Vorige maand was de tuin nog een platte verwilderde vlakte. Intussen is het gras gemaaid en de eerste structuur aangebracht. In de volgende weken zullen er verschillende plantensoorten gezet worden die insecten, vlinders en vogels aantrekken. Voorbeelden zijn siringen,

De paadjes zijn gemaakt met snoeiafval.

fruit- en bessenstruiken. Ook is het de bedoeling dat er soorten komen te staan die op verschillende tijdstippen bloeien. Zo krijgen we een heel jaar door bloemen en is onze tuin geschikt voor vele soorten dieren.

Om variatie te brengen in de tuin werk ik met verschillende hoogtes.

Dit breekt de vlakke lijnen, zodat de tuin niet in één keer te overzien is. Laag op de grond plant ik groundbedekkers zoals rolklaver en maagdenpalm zodat er minder ongewenste planten woekeren. Klimplanten, zoals hop, zijn de ideale plaats voor vogels om hun nest te maken, dus die mogen zeker niet ontbreken.

Met het snoeiafval wordt een natuurlijk pad gemaakt, zodat je kan genieten van een wandeling tussen de verschillende struiken.

Ook kruiden zoals munt, rozemarijn, tijm, ... krijgen een plaatsje in de tuin. Je kan ze gebruiken in de keuken en ze houden de plaaginsecten uit de buurt van het terras.'

Vanaf juli is onze hernieuwde tuin te bewonderen. Meer info kan je verkrijgen in het Natuur.huis, Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25 of per e-mail op antwerpennoord@natuurpunt.be.

Het gebruik van streekeigen planten biedt kansen aan vlinders zoals deze sint-jacobsvlinder.

Hieronder vind je een chronologisch overzicht van onze activiteiten. De praktische informatie staat bij elke activiteit vermeld tenzij er elders in dit blad meer aandacht aan wordt besteed.

Meer informatie kan je ook bekomen in ons Natuur.huis, Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25, fax 03-541.63.55 of e-mail: antwerpennoord@natuurpunt.be. Voor de meest actuele informatie kan je ook op onze websites terecht: www.antwerpennoord.be en www.scheldeschorren.be.

De meeste activiteiten zijn gratis voor leden (tenzij anders vermeld). Niet-leden betalen € 1 voor activiteiten in onze natuurgebieden. Vergeet dus niet je lidkaart mee te nemen. Veel plezier.

juni

- zat 6 9.30 u, Antwerpen – Lillo, grachtenwandeling Galgeschoor, zie p. 23
- zon 7 8 u, Antwerpen – Ekeren, zangvogelcursus Bospolder, voetgangersbrug Vierkerkenstraat, zie vorig nr.
- don 11 8 u, Antwerpen – Ekeren, zangvogelcursus Oude Landen, einde van de Lindelei, zie vorig nr.
- vrij 12 21 u, Wuustwezel – Gooreind, nacht van de mot, zie p. 20
- zat 13 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9
- zat 13 13.30 u, Schoten, familiewerkdag in 't Asbroek, zie p. 9
- zon 14 14 u, Stabroek, 150 jaar Brialmont in de Schans van Smoutakker, zie p. 21
- zon 14 9 u, Kapellen – Putte, natuureducatieve fietseling rond Oesterdam en het Markiezaat, zie p. 22
- vrij 19 20.30 u, Schoten, schemerwandeling 't Asbroek, zie p. 20

zon 21 14 u, Antwerpen – Schoonbroek, midzomerfeest Bospolder, zie p. 32

din 23 20 u, Brasschaat, infoavond zonnepanelen, zie p. 13

woe 24 20 u, Antwerpen, infoavond zonnepanelen, zie p. 13

don 25 20 u, Antwerpen – Ekeren, Raad van Bestuur Natuurpunt Antwerpen Noord, Natuur.huis, vraag de agenda op

vrij 26 22.30 u, Antwerpen – Schoonbroek, Bospolder, nachtvlinderinventarisatie, zie p. 5

zat 27 10 u, Schoten, Roefeldag, zie p. 20

zat 27 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9

zon 28 10 u, Kapellen, wandeling Mastenbos, zie p. 21

zon 28 9.30 u, Wuustwezel – Gooreind, tuinwandeling, zie p. 20

zon 28 13.30 u, Kapellen – Putte, namiddagwandeling naar Korte Hoef, zie p. 22

juli

zon 5 9.30 u, Antwerpen – Zandvliet, prutprutsen met Hug, Groot Buitenschoor, zie p. 21

din 7 19.30 u, Antwerpen – Ekeren, onderwaterleven Ekerse Putten, zie p. 13

zat 11 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9

zat 11 14 u, Antwerpen – Ekeren, wandeling achter de schermen van de Oude Landen, zie p. 20

zon 12 13 u, Brasschaat, wandeling Klein Schietveld, zie p. 22

din 14 19.30 u, Wuustwezel, wandeling Noordheuvel en De Kuyck, zie p. 13

zat 18 14.30 u, Kapellen, wandeling Het Rood, zie p. 21

zat 25 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9

zon 26 9 u, Wommelgem, natuurgerichte fietseling in de Kempen, zie p. 22

zon 26 9.30 u, Wuustwezel – Gooreind, tuinwandeling, zie p. 20

din 28 19.30 u, Kapellen,
poëziewandeling op de
Boterberg, zie p. 13

augustus

zat 1 Vlinder mee, zie p. 14

zon 2 Vlinder mee, zie p. 14

zon 2 9 u, Kapellen – Putte,
vogelgerichte uitstap naar
Zeeland, zie p. 22

zon 2 9.30 u, Antwerpen –
Zandvliet, wandeling
grensstrook, zie p. 21

din 4 19 u, Antwerpen –
Merksem, wandeling park
Bouckenborg, zie p. 13

zat 8 9.30 u, Antwerpen –
Ekeren, werkdag Oude
Landen, zie p. 9

zon 9 10 u, Breskens,
Nederland, zeehonden
kijken aan Hoge Platen,
zie p. 23

zon 9 14 u, Kapellen, fietsend
verborgen plekjes
ontdekken, zie p. 23

din 11 19 u, Oelegem, wandeling
Vrieselhof, zie p. 13

woe 12 20 u, Brasschaat, cursus
vleermuizen, theorie, zie
p. 15

din 18 19 u, Stabroek,
zintuigenwandeling Anti-
tankgracht, zie p. 13

zat 22 9.30 u, Antwerpen –
Ekeren, werkdag Oude
Landen, zie p. 9

zon 23 8.30 u, Wommelgem,
daguitstap Nationaal Park
Hoge Kempen, zie p. 22

zon 23 10 u, Kapellen, wandeling
Mastenbos, zie p. 23

zon 23 14 u, Antwerpen –
Merksem, wandeling park
Bouckenborg, zie p. 23

zon 23 14 u, Schoten, vlinder- en
kruidenwandeling Het
Wijtschot, zie p. 23

zon 23 21 u, Brasschaat, cursus
vleermuizen,
batdetectoravond, zie p. 15

din 25 19 u, Brasschaat,
wandeling De Inslag, zie
p. 13

vrij 28 21 u, Brecht, Nacht van de
Vleermuis, De Kooldries,
zie p. 15

september

zat 5 9.30 u, Antwerpen –
Ekeren, werkdag Oude
Landen, zie p. 9

zon 6 9.30 u, Antwerpen –
Zandvliet, zeehonden
kijken aan de
Zimmermangeul, zie
p. 23

zon 6 14 u, Antwerpen –
Schoonbroek,
vlinderwandeling
Bospolder, zie p. 23

zon 6 9 u, Wuustwezel –
Gooreind, tuinwandeling,
zie p. 20

Kite Petrel, de nieuwe verrekijker van Natuurpunt

Natuurpunt-winkel
Stationstraat 40
2800 Mechelen
www.natuurpunt.be/winkel
winkel@natuurpunt.be • 015-43 16 88

Natuurpunt-optiekshop
Pieter De Conincklaan 108 • 8200 Brugge
son@deputter.com • 050-31 50 01

10%
korting voor
leden van
natuurpunt

Ledenprijs: € 355,50
(incl. BTW)

Bij aankoop van een
Kite-verrekijker of -telescoop
1 gratis loupe
Kite Doublet (waarde € 20)

Actie geldig tot 31/05/2009
!! Prijsverhoging vanaf 01/06/2009

Colofon

Natuur.huis, Natuur.documentatiecentrum en Natuur.winkel

Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25, fax 03-541.63.55

e-mail: antwerpennoord@natuurpunt.be

website: www.antwerpennoord.be

Van maandag tot en met vrijdag open van 10 tot 17 u.

BTW-nummer: BE 0429 415 832.

Contactpersonen

Bospolder: Stefan Versweyveld (03-645.94.10)

De Kooldries: Rudi Bosschaerts (03-636.38.62)

De Kuifeend/Grote Kreek: Ludo Benoy (03-825.45.59)

Ekers Moeras: Willy Ibens (03-651.99.59)

Fort van Brasschaat: Filip Borms (0473-91.90.51) en Willy Ibens (03-651.99.59)

Galgeshoor/Groot Buitenschoor: Eddy Rottiers (03-775.00.22), Koen

Vanagtmael (03-541.60.04) en Frank Wagemans (03-651.44.67)

Het Rood: Paul Osterrieth (03-237.08.11) en Johan Vandewalle (0497-44.67.66)

Het Wijtschot: Leo Claessens (03-646.94.81) en Rafaël Delaedt (03-658.92.24)

Hoekse Beemden: Freddy Heye (03-636.00.41)

Huzarenberg: Harry Van der Horst (03-568.15.78)

Oude Landen: Willy Ibens (03-651.99.59), Guy Leys (03-569.00.38) en Fons

Vervoort (03-647.18.70)

Ruige Heide: Guy Leys (03-569.00.38)

Schans van Smoutakker: André D'Hoine (03-664.02.42)

't Asbroek: Hugo Koens (03-658.01.09)

Werking Beleid: Johan Vandewalle (0497-44.67.66)

Werking Kerkuilen: Fons Vervoort (03-647.18.70)

Werking Kuifleeuwerik: Roger Huysmans (03-324.88.05)

Werking Natuur- en Milieueducatie: Annie De Koninck (03-664.92.36)

Werking Vleermuizen: Filip Borms (0473-91.90.51)

Werking Vogels: Bram Vogels (0496-44.77.93)

Werking Berendrecht, Zandvliet en Lillo: Guy Leys (03-569.00.38)

Werking Brasschaat: Johan Neegers (03-653.22.03)

Werking Brecht: Freddy Heye (03-636.00.41)

Werking Ekeren: Rit Van Damme (03-248.12.65)

Werking Kapellen: Marie-Paule Schelfout (03-665.11.01)

Werking Schoten: Hugo Koens (03-658.01.09)

Werking Stabroek: Harry Van der Horst (03-568.15.78)

Werking Wuustwezel: Marc Vanbrabant (03-669.88.07)

Natuurpunt Antwerpen Noord is een regionale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Dat betekent deel uitmaken van een grote vereniging met meer dan 80.000 gezinnen die in Vlaanderen meer dan 16.800 ha natuurgebied beheert.

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 20. Te storten op 220-0340573-42 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel **Natuur.blad** als **Natuur.ruimte**. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 5 een abonnement op **Natuur.ruimte** nemen. Te storten op 220-0340573-42 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Opvangcentrum voor Vogels en Wilde Dieren

Brasschaat vzw

Floris Verbraekenlei 32

2930 Brasschaat

tel. 0473-48.48.97

e-mail: peeters.m@skynet.be

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 30 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten op 293-0212075-88 met vermelding 'project 3797 Antwerpen Noord' of 'project 3776 VOC Brasschaat' voor het Opvangcentrum voor Vogels en Wilde Dieren Brasschaat.

Natuur.ruimte is het driemaandelijks ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Noord.

Werkten mee aan dit

nummer: Iris Buermans, Rafaël Delaedt, Guido De Prins, Ilse De Schutter, Lynn Dierckx, Hugo Koens, Hubert Michielsen, Mart Pauwels, Kathleen Quick, Peter Symens, Koen Vanagtmael, Rit Van Damme, Johan Vandewalle, Sofie & Stefan Versweyveld, Bram Vogels.

Illustraties en foto's:

Jean-Pierre Bonnel, Gie De beuckelaer, Walter De Ceuster, André D'Hoine, Rafaël Delaedt, Guido De Prins, Fauna Flora Fotoclub Schoten (FFFS), Erik Gintelenberg, Ludo Hermans, Guy Leys, Koen Vanagtmael, François Van Nerum, Pascale Vantieghem, Jonny Verheyden, Glenn Vermeersch, Bram Vogels.

Foto voorpagina: Zomer in Het Wijtschot. Foto: Erik Gintelenberg, FFFS.

Foto achterpagina: Ontdek de natuur en de Galloways in de Bospolder tijdens het midzomerfeest. Foto: Gie De beuckelaer.

Opplage: 4.500 exemplaren

Natuurvoedingswinkel
De Groene wijzer

Joris Crikemans en Maria Verbraeken
 Molenweg 18 te Brasschaat Mariaburg

**Gespecialiseerd in
 biologische voedingswaren**

**STERK IN DAGELIJKS VERS
 BROOD & GEBAK**

Tel 03 664 73 85 Fax 03 605 18 92 Open: Di-Vr 8u tot 18u za 9u tot 17u
 zondag en maandag gesloten

www.degroenewijzer.be

Polderbier

Je kan nog steeds ons **Polderbier** verkrijgen in de Natuur.winkel. Een flesje kost € 1,30, een bak Polder is verkrijgbaar aan € 28,50. Ook nog steeds verkrijgbaar is onze geschenkverpakking (een houten bakje met vier flesjes en een glas), te koop aan € 11,20. Alle prijzen zijn inclusief statiegeld.

DECATHLON
 ANTWERPEN
SPORTS MEGASTORE

Motorland is een sterke Europese organisatie van onafhankelijke vakhandelaars in tuingereedschap en tuinmachines die door hun gezamenlijke aankoopkracht topmerken aan concurrentiële prijzen aanbieden, in combinatie met de zekerheid en service eigen aan de vakspecialist.

**De zekerheid van de juiste
 keuze aan de juiste prijs.**

Scherp geprijsde topmerken.
 Gespecialiseerd advies.
 Service gegarandeerd.
 Ook verhuur van tuinmachines.

MOTORLAND VERBEKE

MOTORLAND EYCKERMAN

UW SPECIALIST IN TUINMACHINES

MOTORLAND EYCKERMAN: Kapelsesteenweg 127 • 2180 Ekeren • Tel.: 03 646 22 88 • Fax: 03 645 43 62 • info@eyckerman.be • www.eyckerman.be
MOTORLAND VERBEKE: Deinsteenweg 59 • 9031 Drongen • Tel.: 0499 20 20 20 • Fax: 03 645 43 62 • info@motorlandverbeke.be • www.motorlandverbeke.be

Midzomerfeest op de Bospolder

zondag 21 juni

Midzomer (solstitium aestivum) is het moment waarop de zon precies boven de Kreeftskeerkring staat. We spreken van de zonnewende op het moment dat de beweging van het punt aan de horizon waar de zon ondergaat van de ene op de andere dag omdraait. Het is de dag dat de zomer begint.

In Groot-Brittannië wordt er feest gevierd in Stonehenge in de nacht van 20 op 21 juni. Duizenden mensen vieren feest om dan in de vroege ochtend getuige te zijn van de eerste zonsopgang van het solstitium. Op dat moment komt de zon op van achter de "Heel Stone", een steenkolos in een van de verre buitenringen van het Stonehenge-monument.

De zomerzonnewende was ook voor de Germanen één van de vier grote keerpunten in het jaar en valt samen met de kortste nacht en de langste dag.

Natuurpunt Antwerpen Noord wil dit jaar van de gelegenheid gebruik maken om een Midzomerfeest voor jong en oud te organiseren. We brengen wel geen groots vuur, zoals de Kelten en Slaven, omwille van de vervuiling, maar we zullen symbolisch het midzomervuur aansteken met enkele natuuractiviteiten.

Tijdens een korte kruidenwandeling leer je heel wat over de natuur zoals die zich op 21 juni manifesteert. Je kan zelf actief zijn door het uitpluizen van braakballen, door waterdiertjes te bestuderen, door een zintuigenstandje te bezoeken en natuurlijk door te genieten van ons heerlijk Polderbier in het Poldercafé.

Trefpunt op zondag 21 juni om 14 u aan de Bospolder, Vierkerkenstraat te Ekeren. Wij verwachten jullie aan de andere zijde van de voetgangersbrug!